

Topdagen

We kennen ze allemaal: de verhalen over ‘hële’ grote gevangen vissen, of in ons geval, de verhalen over ‘héél’ veel vlinders. Toen de vertellers nog jong waren meestal. De soorttrends geven een echt beeld over hoe het met soorten gaat, maar daar kunnen natuurlijk ook topdagen tussen gezeten hebben. En omdat die keurig volgens de vaste methode geteld zijn, kunnen we ook echt kijken hoe het zat en ze vergelijken in de tijd.

Omdat we van alle routes de lengte kennen, hebben we van elk bezoek voor alle soorten het totaal aantal vlinders berekend op de hele route, en die daarna omgerekend naar een standaardlengte van 1000 m. Voor deze analyse hebben we routes die korter zijn dan 300 m of langer dan 2000 m weggelaten uit deze berekening, aangezien die het beeld soms kunnen vertekenen. We onderscheiden drie perioden: 1990-1999 (de ‘sterkeverhalentijd’), 2000-2022 (deze eeuw) en 2023 (dit jaar). Voor iedere periode berekenen we de topdag qua dichtheid per 1000 m. De getallen hieronder betreffen ook altijd de aantallen per 1000 m, en wijken dus af van het werkelijk aantal getelde vlinders op die route, omdat maar weinig routes precies 1000 m lang zijn.

Tekst:
Chris van Swaay
De Vlinderstichting
Martin Poot
CBS
& Bram Borkent
CBS

Een kern van waarheid

Voor een aantal soorten moeten we vaststellen dat de ‘oude opscheppers’ gelijk hadden. 128 argusvlinders op 5 augustus 1992 op een 1000 m route bij Weert zit er nu echt niet meer in. Of 668 kleine

vossen op 19 augustus 1995 in Overijssel, dat is daarna nooit meer overtroffen. Dat geldt ook voor landkaartjes, bruin zandoogjes, dagpauwogen, duinparelmoervlinders, gehakelde aurelia’s, groot dikkopjes en zwartsprietdikkopjes. Allemaal soorten die tegenwoordig ook een lagere index hebben dan dertig jaar geleden en waarvoor we zullen moeten accepteren dat de sterke verhalen vermoedelijk wel kloppen: er werden destijds soms heel veel vlinders van die soorten geteld.

Ook de bosparelmoervlinder verdient een extra vermelding: op 26 juni 1995 werden er 213 geteld bij Schoonloo in Drenthe. Het jaar erop werden er nog een paar gezien en daarna verdween de soort van deze locatie. We begrijpen nog steeds niet goed waar deze lokale populatiecrash door veroorzaakt werd. Nooit zijn er in Nederland meer zulke aantallen geteld.

Maar ook leuk, van een aantal soorten viel de topdag juist dit jaar:

- 294 groentjes op 19 mei op het Dwingelderveld.
- 5 dambordjes op 6 juli op de Sint-Pietersberg.
- 4 braamparelmoervlinders op 10 juli in Zuid-Limburg.
- 11 grote vossen bij Groesbeek op 3 april.
- 235 keizersmantel op 18 juli bij Winterswijk.
- 10 scheefbloemwitjes op 7 juli in Gorinchem.

Niet geheel toevallig zijn de laatste vijf bezig zich uit te breiden in ons land. Deze records zouden de komende jaren zomaar weer gebroken kunnen gaan worden. Alleen het groentje had ook eerder al topjaren, maar dit jaar werden er op een route toch echt de meeste geteld.

Toen en nu

Kijken we naar de verdeling van de topdagen door de tijd (figuur 1) dan zien we dat de meeste vielen

Bruin zandoogjes hebben een lagere index dan 30 jaar geleden. Het beeld van veel nu is dan ook niet meer te vergelijken met vroeger. Hoeveel telt u er op deze foto?

in de ‘oude opscheppers’ tijd en in de laatste paar jaren. Tussen 2004 en 2008 had zelfs maar één soort zijn topmoment: het (oostelijk) resedawitje met 17 exemplaren op 30 juli 2006 op Rottumeroog. Waar in de jaren negentig de topdagen vooral lagen bij kleine heivlinders, dagpauwogen en zilveren manen, ligt die de laatste jaren bij bont zandoogjes, kleine ijsvogelvlinders en staartblauwtjes: allemaal soorten die vooruitgaan.

Het absoluut hoogste aantal werd geteld op 21 juni 2018: bijna 10.000 heideblauwtjes op een route op een heideterreintje in de Achterhoek. Dit is dus niet in de ‘sterkeverhalentijd’. Dit komt door een positief effect van succesvol natuurbeheer. Als een vochtige heide geplagd is dan kan deze soort een aantal jaren in enorme dichtheden voorkomen. Natuurlijk is het bij deze hoge aantallen niet meer mogelijk de vlinders één voor één te tellen. Afhankelijk van hoe druk het is, doe je dat dan in groepen van 10, 50 of 100 per sectie. Het totaal kan dan ook best een beetje hoger of lager geweest zijn. Die telonzekerheid speelt eigenlijk altijd en is bij tellingen proportioneel naar de grootte van de aantallen. De trendanalyse ontwikkeld door het CBS houdt hier rekening mee.

Ook vermeldenswaard zijn 3711 bruin zandoogjes op 16 juli 1999 op de Sint-Pietersberg bij Maastricht en

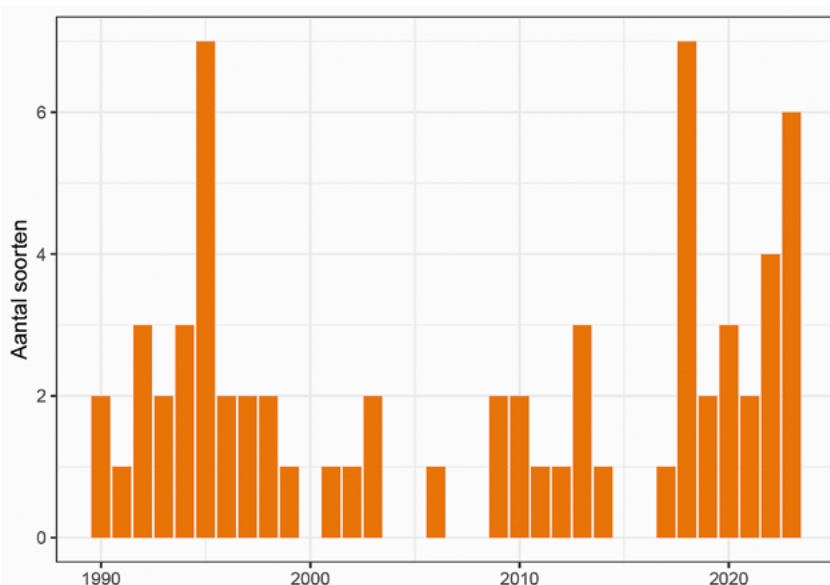
2367 zwartsprietdikkopjes op 26 juli 1996 in Gaasterland. Honderden of soms meer dan 1000 zwartsprietdikkopjes was in de jaren negentig helemaal niet ongewoon. Tegenwoordig zijn we ook al heel blij met de 282 zwartsprietdikkopjes die op 18 juli op Texel geteld werden.

Voor veel soorten zullen de topdagen niet snel meer verbeterd worden. De indexen van deze soorten zijn flink gedaald en de kans op een positieve uitschieter is daarmee ook steeds kleiner geworden. Dit past bij de algemeen dalende trend die veel soorten laten zien. Voor de soorten die juist vooruitgaan, als grote vos en braamparelmoervlinder, zullen de topdagen vermoedelijk de komende jaren verbeterd gaan worden. ●

Vroeger, toen waren er veel meer vlinders. Zie je wel!

Peter Gullemond

Figuur 1. Aantal soorten dagvlinders dat in een jaar een topdag had.